

YUNUS NÜZHET UNAT'IN *HAYDİ SUNA* PİYESİ ÜZERİNE ZAMAN OKUMALARI

TIME READINGS ON YUNUS NUZHET UNAT'S PLAY "HAYDİ SUNA"

Tolga ALVER*

ÖZ: Yunus Nüzhet Unat'ın 1936 senesinde kaleme aldığı *Haydi Suna* piyesi, Erken Cumhuriyet Dönemi edebiyatının özelliklerini gösteren bir metindir. Yeni kurulan devletin yöneticileri halkın arasında inkılâpların yaygınlaşması için kültürel yoldan propagandalar yapmışlardır. Bu propaganda unsurlarının en önemli vasıtalarından birisi de tiyatro oyunlarıdır. Dönemin bazı yazarları bilhassa Faruk Nafiz, Aka Gündüz gibi memleketçi edebiyata dahil edebileceğimiz isimler yeni devletin siyasetine uygun biçimde piyesler kaleme almışlardır. Yazılan bu piyesler özellikle Halkevleri ve Halkodaları başta olmak üzere yurdun dört bir yanında halka sergilenmiştir. Piyeslerdeki propaganda aracılığı ile, ideal bir bireyin ve toplumun nasıl olması gerekliliğine ilişkin söylemlerde bulunulmuştur. Yunus Nüzhet Unat'ın *Haydi Suna* piyesi de bu özelliklere sahip bir piyestir. Oyunda hadiseler 2023 yılında geçmektedir. Yazar, 1936 senesinin bakış açısıyla Türkiye'nin 100. yılındaki manzarasından görünümlemeye çalışmıştır. *Haydi Suna* piyesi Erken Cumhuriyet Dönemi piyesleri içerisinde yer alan ve konusu gelecekte geçen ütöpik bir eserdir. Bu çalışmada vakası 2023 yılında geçen metnin kurgusal zamanıyla gerçek yaşamdaki 2023 yılının mukayesesi yapılacaktır. Karşılaştırma sonucu elde edilen veriler üzerine de zaman okumaları gerçekleştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: tiyatro, bilim, sanat, ütopya, propaganda.

ABSTRACT: Yunus Nüzhet Unat's play "Haydi Suna", written in 1936, is a text showing the characteristics of Early Republican Period literature. The administrators of the newly established state made cultural propagandas to spread the revolutions among the people. One of the most important means of these propaganda elements is theatrical plays. Some writers of the period, especially names such as Faruk Nafiz and Aka Gündüz that we can include in the nationalist literature, wrote plays in accordance with the politics of the new state. These written plays were exhibited to the public all over the country, especially in Community Centers and People's Rooms. Through the propaganda in the plays, discourses were made about how an ideal individual and society should be. Yunus Nüzhet Unat's play "Haydi Suna" is a play with these features. The events in the game take place in 2023. The author tried to give impressions from the view of Turkey in its 100th year from the point of view of 1936. "Haydi Suna" play is a utopian work that takes place in the Early Republican Period plays and takes place in the future. In this study, the fictional time of the text, which takes place in 2023, will be compared with the year 2023 in real life. Time readings will be made on the data obtained as a result of the comparison.

Keywords: theatre, science, art, utopia, propaganda.

* Dr.- Millî Eğitim Bakanlığı-Konya/tolgaalver86@gmail.com (Orcid: 0000-0002-1674-4894)

Giriş

Yunus Nüzhet Unat'ın *Haydi Suna* isimli piyesi Erken Cumhuriyet Dönemi'ne ait bir metindir. Yeni kurulan Türk devletinin kültür politikalarına uygun biçimde kaleme alınmıştır. Yeni bir toplum ve birey yaratmak amacıyla mücadele içine giren yöneticiler, Rusya'daki gibi devlet eliyle yönetilen bir propaganda yapmasalar bile kültürel anlamda belirli bir "kanon"un oluşmasına zemin hazırlamışlardır. Dönemin anlayışına uygun güdümlü bir edebiyat yapan şair ve yazarlar ödüllendirilmiş ve bu durum bir anlamda moda haline getirilerek meşrulaştırılmıştır. Özellikle tiyatro metinleri, ülkenin dört bir köşesinde kurulan Halkevleri aracılığı ile halka sunularak dolaylı yoldan devletin politik anlayışına hizmet etmiştir. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde kaleme alınan metinler titizlikle gözden geçirilmiş, gerekli durumlarda sadeleştirmeler ya da eklemeler yapılmış, yeni devletin isteklerine yönelik oyun yazarlarına piyesler sipariş edilmiştir. Örnek olarak, dönemin kurucu partisi Cumhuriyet Halk Fırkası Faruk Nafiz'den halkevlerinde oynanmak üzere dört manzum piyes istemiştir. Yusuf Ziya bu piyes sipariş olayını ve Faruk Nafiz'e yapılan haksızlıkları *Bizim Yokuş'ta* CHP'ye sitem ederek anlatmıştır (Çıkla, 2021: 25). Bütün bu yapıların tek amacı; eskinin izlerini silmek, yeninin kabulünü sağlamakta yönetime yardımcı olmaktır. Yunus Nüzhet Unat da bu politikalar doğrultusunda *Haydi Suna* piyesini kaleme almıştır. Eserin vaka zamanı Cumhuriyet'in 100. yılı olan 2023 senesidir. Yazar, 2023 Türkiye'sinin görünümünü metninde ütöpik biçimde kurgulamıştır.

Ütopya ve Ütöpik Eser

Ütopya kavramı, Türk Dil Kurumu tarafından "Gerçekleştirilmesi imkânsız tasarı veya düşünce." şeklinde tanımlanmıştır. Yunanca olumsuzluk bildiren, "yok" anlamına gelen "ou" ve mekân/yer anlamına alan gelen "topos"tan oluşan ütopya kelimesine, her şeyin mükemmel olduğu yer anlamındaki "eutopia" arasında bir cinas yaparak bu kavramı kullanan ilk isim Sir Thomas More olmuştur (Engin, 2015: 23). Utopia ya da Türkçeleştirilmiş biçimiyle ütopya kavramının, More'da, onun hem kitabının ismini hem de kitapta anlattığı devletin ismini Utopia koymasından kaynaklanan iki temel anlamı olduğu söylenebilir (Omay, 2009: 3). Bu türün ilk örneği Platon'un (M.Ö. 427-347) *Devlet* (M.Ö. 375) adlı eseridir (Canbaz Yumuşak, 2012: 48). Türk edebiyatında 19. yy.'ın ikinci yarısından itibaren görülmeye başlanan ütöpik özellikler taşıyan ilk eserler rüyalar (Canbaz Yumuşak, 2012: 55; Balı ve Uğur, 2013: 8). Gelecek tasavvuru rüyalarla birlikte gündeme gelmiştir (Canbaz Yumuşak, 2012: 55). Namık Kemal'in *Rüya* adlı eserini modern Türk edebiyatında, içeriğindeki gelecekçi ifadeler de düşünüldüğünde ütopya türüne yaklaşan ilk eserlerden saymak mümkündür (Engin, 2015: 24). Canbaz Yumuşak çalışmasında Cumhuriyet öncesi ve sonrasına ilişkin bazı ütöpik eserlerden şu şekilde söz etmektedir:

"Cumhuriyet'in ilanına kadar yayımlanan ütöpik metinler İsmail Gaspıralı'nın (1851-1914) *Darürrahat Müslümanları* (1887-1889), Mehmet Murat'ın (1854-1917) *Turfanda mı*

Yoksa Turfa mı? (1308/1891), Halide Edip Adıvar'ın (1884-1964) *Yeni Turan* (1912), Ali Kemal'in (1869- 1922) *Fetret* (1913) ve Müfide Ferit Tek'in (1892-1971) *Aydemir* (1918) adlı romanlarıdır. Cumhuriyet'in ilanından sonra Ahmet Ağaoğlu'nun (1869-1939) *Serbest İnsanlar Ülkesi* (1930), Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun (1889-1974) *Ankara* (1934) ve Peyami Safa'nın (1899-1961) *Yalnızız* (1951) adlı romanlarında ütopyik izlekler görülebilmektedir" (Canbaz Yumuşak, 2012: 58-59).

Ütopya, hem ideolojik hem de edebî açıdan merak uyandıran nitelikte eserlerdir (Engin, 2015: 24). Yunus Nüzhet Unat'ın *Haydi Suna* piyesi kurgusal anlamda geleceği ele alan bir edebî metin olduğu için aynı zamanda ütopyik bir ideolojik eser kategorisi içine dahil edilebilir. Daha iyi bir yaşama kavuşma ve ulaşma arzusu ile geleceğe yönelik tasarımlarda bulunan insanoğlu düşünen bir varlık olup söz konusu tasarımlarını ütopya olarak adlandırılan eserlerle çeşitli zamanlarda ortaya koymuştur (Balı ve Uğur, 2013: 1). Yazar da yeni kurulan Türk devletinin 100. yılını daha iyi ve güzel bir yaşama kavuşmuş toplum anlayışı ile kaleme almıştır. Hayalindeki ülkenin nasıl olması gerektiğini sanat ve özellikle bilim öznesinde birleştirerek okura sunmuştur. Ütopya, realist olandan hareketle idealist olana ulaşmanın ürünleridir (Avcı, 2021: 193). Çünkü ütopya kavramına göre gerçek dünya olan, ideal dünya ise olması gerekendir (Kanter, 2011: 964). Yazar *Haydi Suna* piyesinde 1936 Türkiye'sini olan, 2023 Türkiye'sini ise olması gereken yer olarak tasavvur etmiştir. Özlemle arzulanan yeni bir toplum modelinin inşası, ütopyanın başlıca yapı taşıdır (Yetkin, 2018: 151). Yazar, piyesin kurgusunda yeni kurulan Türk devletine dair ideal olana ulaşma özleminde. Sanatçı hayal ve gerçek arasındaki bağı kurarken ütopya kimliği ile sanat eseri üretir (Kavukçu, 2016: 36). Yazar da metni kaleme alırken ütopya kimliği ile hareket etmiş ve ütopyasında oluşturduğu ideal devleti eserinde kurgulamıştır. Bunu yaparken de bilimi esas almıştır.

Ütopya; adalet, eşitlik, harmoni, memnuniyet, barış gibi niteliklerin temel olduğu muhayyel bir toplumun resmedilişidir ve genellikle gelecek hakkında olurlar (Engin, 2015: 24). Bu eser de yazıldığı zamanın onlarca sene sonrasını anlatmaktadır. Ütopya aile, cinsellik, mülk, pedagoji, mimarî ve kentçilik, yönetim, din, teknoloji, ekoloji gibi hayatın her alanını kapsayan son derece farklı konular işlenebilir (Canbaz Yumuşak, 2012: 48). *Haydi Suna* piyesinde daha çok bilim ve sanat konusu ele alınmıştır. Yazarın zihninden geçen ütopya yeni kurulan devlet 100. yılına geldiğinde bilim ve sanat sayesinde önemli bir aşamaya ulaşmış olacaktır. Ütopya düşüncesi bir anlamda, toplumlarda karşılaşılan olumsuzluklara ve sıkıntılara rağmen, umudu yitirmemeyi ifade eder. Mevcut koşullar içerisinde sınırları zorlamanın, hayal gücünü kullanmanın, farklı olasılıklar üzerine kafa yormanın ve ideal olana ulaşmak için eleştirel düşünme yetisinin önemine işaret eder (Atasoy, 2020: 1139). Piyes, Osmanlı Devleti'nin yıkılmasının ardından büyük bir mücadele ile kurulan yeni devletin gelecekte bilim ve sanat öncülüğünde nerelere geleceğini ve bu sayede yaşanan olumsuzlukların sona ereceğini anlatan bir kurguya sahiptir.

Haydi Suna Piyesi Üzerine Notlar

1930'lu yıllarda konusunu Türk tarihinden, uygarlığından, destan ve efsanelerinden, halk kültüründen alan birçok oyun yazılmıştır ve bunlardan birisi de *Haydi Suna* metnidir (Okur, 2018: 390). Cumhuriyet devriminin olumlu sonuçlandığını ve bundan duyulan memnuniyeti belirtmek amacıyla yazılan oyunlar arasında Halit Fahri Ozansoy'un *On Yılın Destanı*, Yunus Nüzhet Unat'ın *Haydi Suna*, Celal Tuncer'in *Devrim Yolcuları* ve Vedat Nedim Tör'ün *Değişen Adam*, *29 Birinci Teşrin* ve Yaşar Nabi Nayır'ın *Köyün Namusu* adlı tiyatroları önem arz etmektedir (Kınık, 2022: 31). Yunus Nüzhet Unat'ın *Haydi Suna* oyunu, Kemalizm yolunda ilerlemiş Türkiye'nin 21. yüzyıldaki fotoğrafını çeker (Karadağ, 1989: 97; Tüfekçi, 2011: 118). Artu çalışmasında "Halkevlerinde, Atatürkçülüğü öğreten ve yaygınlaştıran oyunlar" arasında *Haydi Suna* piyesini de göstermiştir (Artu, 2010: 82). Piyes, üç perdeden oluşmaktadır. Profesör İnal Pekkan, eserin başkahramanıdır. Vaka 2023 senesinde geçmektedir. *Haydi Suna*'da Türkiye XXI. yüzyılda çok ileri bir memlekettir (Şen, 1999: 25). Birinci perde; büyük bir Avrupa şehrinde zehirli gazlar ve maske fabrikaları sahibinin çalışma odasında geçer. Patron I karakteri, Türk devletinin temsilcisi olan Ziyaretçi ile bir iş görüşmesi yapmaktadır. Ziyaretçi ile bir mukavele imzalanmak üzeredir. Ancak son anda işler değişmiştir. Türk ziyaretçiye Türk hükümetinden mukavelenin imzalanmaması yönünde bir telgraf gelmiştir. Prof. İnal Pekkan'ın yeni icadı sayesinde bu mukaveleye gerek kalmamıştır. Bu icat Türk hükümetini 15 milyon lira masraftan kurtarmıştır. Bu para Pekkan'ın buluşu için harcanacaktır. Patron I, Pekkan'ın buluşunda bir aksilik olur diye siparişlerin hazırlanacağını Ziyaretçi'ye söyler. Esasında öfkeli. Ziyaretçi sahneden ayrıldıktan sonra Patron II karakteri sahneye gelir. Patron I, bu içinden çıkılmaz hâlden kurtulmak için çareler arar. Ortaya harp fikrini atacaktır. Bu sebeple öncelikle bir siyasî gazete çıkaracaktır. Dünya nüfusu oldukça artmıştır. Tasfiye gerekmektedir. Çıkarılan gazete işsizlerin gazetesi olacaktır. Bu konuda bütçe bile ayarlarlar. Patron I, kendi çalışmalarının yetersiz olduğunu görünce Pekkan'ı ikna etmesi için Güzel Kadın'a görev verir.

İkinci perde, Prof. İnal Pekkan'ın çalışma odasında geçer. Pekkan'ın sanatçı nişanlısı Suna onu ziyarete gelmiştir. Pekkan'ın asistanı Sanat karakteri ise Suna'ya âşıktır. Bir süre sonra yurt dışından Pekkan'ı ikna için gelen Güzel Kadın içeri girer. Kadın, altmış yıllık fabrikalarında Prof. İnal Pekkan'ı kimyager olarak görmek istediklerini dile getirir. Pekkan bu fabrikanın sürekli zararlı faaliyetler içerisinde olduğunu aktarır. Kadın hatalarının farkında olduklarını ve bunu birlikte telafi edebileceklerini söyler. Pekkan teklifi kabul etmez. Memleketine bağlı olduğunu, üniversitede ve halkevindeki öğrencilerini bırakamayacağını dile getirir. *Haydi Suna* oyunu bireyin çok üstünde konumlanan millet fikri için çarpıcı

bir örnek oluşturur; Türk bilim adamı savaş gazlarını nötralize eden bir gaz bulur, tüm dünyanın peşine düştüğü Türk profesör gelen tüm teklifleri reddederek yalnızca ülkesi için çalışacağını söyler (Tüfekçi, 2011: 154). Güzel Kadın çaresiz sahneyi terk eder. Suna, Pekkan'ın bu tavrına hayran kalmıştır. Biraz sonra ikisi de sahneden ayrılır ve Güzel Kadın gizlice içeri girip odadaki bazı evrakları alır. Bu esnada içeri Sanat girer. Kadın, Sanat ile uzun bir konuşma yaptıktan sonra onu tesir altına alır ve perde kapanır.

Üçüncü perdede mekân profesörün laboratuvarıdır. Pekkan, Kırmızı Ay diye isimlendirdiği gazı basına tanıttacaktır. Deneyler saat ikide yapılacak, saat 15.50'de halkevinde keşif ilan edilecektir. Pekkan tarafından bir konferans verilecek ve bu konferans radyo aracılığı ile tüm dünyaya duyurulacaktır. Pekkan, Suna'ya zehirli gazların geçmişinin Antik Yunan'a kadar gittiğini söyler. Dünya savaşlarında insanlık için çok tehlikeli sonuçlar doğurduğunu aktarır. Sanat ortalıkta yoktur. Fen uğruna bir maymun üzerinde deneme yapılacaktır. Sonrasında ise tecrübe odasına kendisi girecek ve bu deney sonucunda kendisine herhangi bir şey olmayacaktır. Pekkan çok heyecanlıdır, bu iş biter bitmez Suna ile evlenecektir. Suna tecrübe odasına kendisinin girmek istediğini söyler. Sanat hâlâ ortalıkta yoktur. Hizmetçi, Sanat'ın gece yarısı gelip bir şeylerle uğraştığını söyler. Pekkan bu durumun mevcut deneyle ilgili bir şey olduğunu düşünmez. 4 profesörden oluşan heyet deney yerine gelmiştir. Gazeteciler de oradadır. Herkes yerini alır. Fosket gazı açılarak gorile verilir ve hayvan zehirlenir. Sonrasında maskesiyle birlikte içeri Suna girer. Gazın verilmesi ile maskesini çıkarır ancak işler ters gider ve Suna yere düşer. Pekkan onu kurtarmak için içeri girer. Bu esnada sahneye Sanat girerek hıçkırıklarla ağlamaya başlar. Sanat gece yarısı tüplerden birini değiştirmiş ancak sonrasında pişman olup yeniden eski tüpü takmıştır. İki profesör Pekkan'ı kutlarlar çünkü Suna'nın vücudunda gaz yoktur. Suna defeyans nöbetinden bayılmıştır. Pekkan, Sanat'ı affeder. Türk milletinin de affetmesi için tecrübe odasına girmesini söyler. Deney tekrarlanacaktır. Perde kapanır.

Bulgular

Haydi Suna piyesinin kurgusal zamanı 2023 yılıdır. Piyes 1936 yılında kaleme alınmıştır. Eser, geleceği anlatan bir metin olması sebebiyle ütöpik bir özellik taşımaktadır.

“Büyük bir Avrupa şehrinde, zehirli gazlar ve maske fabrikaları sahibinin çalışma odası. Patron I, bazı imzalarla meşguldür. Duvardaki takvimde: 14 Mayıs 2023 tarihi okunur” (Unat, 1938: 5).

Yazar metinde haberleşme ve iletişim aracı olarak telgrafın kullanıldığını düşünmüştür. Ütopya yazarları hem kurgusal olarak konuyu iyi işlemeli hem de edebî zevki üst noktaya taşımalarıdır (Avcı, 2021: 193). Bu doğrultuda özellikle haberleşme ve iletişim araçları açısından konu ütöpik biçimde işlenmemiştir. Geleceğe ilişkin bir kurgu planlamasında 100 sene sonrasının iletişim araçlarının benzer olduğunu düşünmek piyesin kurgusunu zayıflatan bir durumdur.

“Patron – Mukaveleyi yarın 16’da imzalayacağımızı zannediyorum, öyle değil mi?”

Ziyaretçi – Evet, hakikaten öyle idi. Fakat az evvel hükümetimden aldığım bir telgraf üzerine.” (Unat, 1938: 5).

“Patron – Ya! Başka ne olabilir?”

Ziyaretçi – Telgrafta mukavelenin şimdilik durdurulması emrolunuyor.” (Unat, 1938: 6).

Yazar, 100 sene sonrasının Türkiye’sini yabancı bir silah patronunun dilinden “küçük hükümet” şeklinde tarif etmiştir. Esasen bu durum kendilerine muhtaç olmayan ve üretimini kendi yapan bir ülkeyi küçümseme ifadesidir. Kendisine muhtaç olan ülkelerin kendilerini geliştirmiş olması patron ve onun zihniyetini temsil eden güçlerin işlerine gelmemiştir. Bu durum ülkelerin günümüzdeki siyasî ve ekonomik ilişkileri ile doğru orantılıdır.

“Ziyaretçi – Çünkü hükümetimiz için şimdilik böyle bir endişe yoktur. Herkes düşmanını bilir!”

Patron – Halbuki sizin gibi küçük hükümetler için bu endişe her zaman mevcuttur. Bunu siz de pek âlâ hissediyorsunuz ki silahlanmakta devam ediyorsunuz.” (Unat, 1938: 8).

Metnin diyaloglarında yabancı bir ülkenin silah patronu, olası bir yeni gaz keşfini ancak kendilerinin bulacağını söylemektedir. Burada küçümseyici bir bakış açısı vardır. Bu durum esasında günümüz büyük devletlerinin Türkiye’ye bakış açısı ile kısmen benzerlik göstermektedir.

“Patron – Ben o cihetten müsterihim. Pekkan’ın keşfi bir hayalden ileri geçemeyecektir. Eğer kimyada böyle bir hakikat olsaydı daha evvel bizim laboratuvarlarımızdan çıkardı.” (Unat, 1938: 10).

Haydi Suna piyesinin baş kısımlarında Patron I karakteri 1930’lu yıllarla 2023 yılı arasındaki nüfusun farkı konusunda bir kıyaslama yapmıştır.

“Patron I – Bu onun elinde değildir, bütün dünya müthiş insan yığını ile meşbu hale gelmiştir. Nüfus geçen asra nazaran iki buçuk mislidir.” (Unat, 1938: 13).

Yazar, dünya nüfusunun büyük miktarda artacağı konusunda doğru bir tahminde bulunmuştur.

Piyeste silah patronları, silah satışını artırmak için gazeteler aracılığı ile ortalığı birbirine katacak, bir korku propagandası gerçekleştirecektir. Nihayetinde de kendi emellerine ulaşarak çıkacak olası bir savaşta kazançlarını katlayacaklardır. Bu öngörü, günümüz dünyası için siyasal anlamda yaşanacak kaosun âdeta habercisi gibi görülebilir. Özellikle Rusya ile Ukrayna arasında günümüzde gerçekleşen savaşın piyesin kurgusal zamanıyla örtüşmesi bu durumun göstergesidir. İnsanlık kaybederken kazanan silah tüccarları olmuştur.

“Patron I – Bu hususta bizim çok çalışmamız icap ediyor. Aklımıza gelecek her çareye başvuracağız. Ben işe başlarken evvela siyasî bir gazete çıkarmayı düşünüyorum.

Patron II – Sonra!

Patron I – Sonra da ortaya müthiş bir mevzu atmak!

Patron II – Müthiş bir mevzu mu?

Patron I – Evet müthiş bir mevzu. Yani, harp!” (Unat, 1938: 13).

Yazar, piyesin başkahramanı olan İnal Pekkan'ı alanında önemli çalışmalar yapan bir profesör olarak kurgulamıştır. İnal Pekkan ütöpik bir dünyanın ideal kahramanıdır. Nişanlısı Suna ise keman çalan bir bestekârdır. Yazar bu ilişki özelinde bilim ve sanatı bir araya getirmiş, 100 sene sonrasının Türkiye'sini ayakta tutan dinamiklerin bilim ve sanat vasıtasıyla gerçekleşeceğini düşünmüştür. Günümüzde de sanata ve bilime verilen önem bu öngörünün doğru olduğunun göstergesidir. Yazarın ütöpik dünyasında ideal olana kavuşma aracı bilim ve sanattır.

"Pekkan – Adeta aşkın şarabını sanatın kadehi ile içeceğim. Ve önümde sade bir sevgili değil, aynı zamanda bir de sanatkâr bulacağım.

Suna – (Heyecanlıdır) Oh, sevgilim...

Pekkan – Bugün adı bilinmeyen bir sanatkârsın fakat şüphe etmiyorum ki yarın Türk ruhunu musiki ile dünyaya yayan büyük sanatkârlardan biri olacaksın." (Unat, 1938: 25).

Piyesin antikahramanlarından birisi olan Sanat karakterinin isminin Sanat olarak seçilmesi yazarın genel tutumuyla çelişen bir durumdur. Her ne kadar Sanat isimli karakter, sanatla ilintili bir iş yapmasa bile hocasının nişanlısına göz koyan, yaptığı deneylerde ihmal yaratan bir antikahramana bu ismin verilmesi kurguyu zayıflatan durumlardan birisi olmuştur.

Yazar, ünlü bilim adamı İnal Pekkan'ın bir konuşmasında kanserin tedavisini bulan başka bir bilim adamına gönderme yapar.

"Kadın – Bütün dünya bu dakikada sizin eserinizle meşgul olmaktadır, insanlık sizi takdis ediyor.

Pekkan – Bu şerefin asıl kanseri alelâde bir cilt hastalığı haline koyan doktor Vural'a ait olması lazımdır." (Unat, 1938: 27).

Yazar, bu cümleleri ile tüm dünyanın sorunu olan kanser hastalığının tedavisinin de bir Türk doktor tarafından bulunduğunu düşünmüştür. Onun tasavvurunda 100 sene sonrasının Türkiye'si öncü bilim adamlarının olduğu bir ülkedir. Kanser hastalığının tedavisi bir Türk tarafından bulunmamış olsa bile kanserin tedavisini bulmak için Mardin'den Amerika'ya giderek DNA onarımı çalışmasıyla Nobel Kimya Ödülü'nü alan Prof. Dr. Aziz Sancar ve Covid19 aşısı Biontech'i bulan Uğur Şahin ve Özlem Türeci, günümüzde yazarın Vural isimli bilim adamının karşılığına denk gelmektedir. Yazar, ülkenin bilimsel gelişimini isimler çerçevesinde kurgulamıştır. Günümüzde de bilimde kolektif bir yükselişten ziyade isimler çerçevesinde bir yükseliş ön plandadır.

Yazarın piyesi kaleme aldığı 1936 yılında Halkevleri, ülkenin birçok yerinde çok önemli bilim ve sanat faaliyetleri gerçekleştiren kurumlardır. Yeni devlet için ülkenin dört bir yanında propaganda yapan, yeni bir insan ve yeni bir toplum yaratma çabasında olan bu kurum, Cumhuriyet Halk Fırkası tarafından uzun süre desteklenmiştir. Birçok yazarın oyunu bu dönemde sergilenmiştir. Yunus Nüzhet'in, *Hedef, Para Delisi* ve *Haydi Suna* isimli oyunları CHP Genel Sekreterliğince de kabul edilerek Halkevleri tiyatro repertuarına alınmıştır (Olgun, 2010: 529). Tiyatro repertuarına

alınan oyunun muhtelif yerlerde oynandığına ilişkin bilgiyi Kumaş çalışmasında şu ifadelerle aktarmıştır:

“Eminönü ve Kadıköy halkevleri tarafından temsil edilen, Yunus Nüzhet Unat’ın “Haydi Suna” isimli oyununda, Ankara’nın ve Türkiye’nin XXI. yüzyılda alacağı hayali durum, Türk ahlâk yapısı ve değer yarguları ulusallık anlayışı içinde anlatılmaktaydı. Bir Türk bilim adamının, savaşta kullanılan gazları nötralize eden bir gazı bulmasıyla başlayan oyun, sanayi casuslarının bu bilginin peşine düşmesine karşın milli duyguları ağır basan Türk bilim adamının bu bilgileri casuslara vermemesiyle sonuçlanmaktaydı” (Kumaş, 2020: 197).

1936 yılında, Yunus Nüzhet tarafından yazılan *Haydi Suna* adlı bu eser Halkevleri adına bastırılmak istenmiştir (BCA, 490.01/988.827.1, Belge 178, 141) (Kaya, 2008: 82). *Haydi Suna* adlı oyununda Yunus Nüzhet Unat; Halkevlerini, üniversite kadar önemli saymıştır (Karadağ, 1989: 119). Yazar piyesinde 2023 senesinde de Halkevlerinin faaliyet gösterdiğine ilişkin öngöründe bulunarak bunu Pekkan’ın diliyle okura aktarmıştır. Yazarın ütöpik dünyasında Halkevlerinin çok önemli misyonu vardır.

“Pekkan - Çok ve mühim bir sebep var, o da memleketime bağlı oluşumdur. Üniversitede ve Halkevinde derslerim ve talebelerim var...” (Unat, 1938: 29).

Ancak Halkevleri, Demokrat Parti’nin iktidara gelmesi ile birlikte siyasî propaganda yaptıkları gerekçesiyle 1951 yılında kapatılmıştır.

Metinde Pekkan karakterinin bir konuşmasında Ankara’nın ilk zamanlar bir çöle benzediğinden; sonrasında ise kentin çam ormanları ile kaplı olmasından söz edilir. Dünya Sağlık Örgütüne göre, şehirlerde kişi başına düşen yeşil alanın 10-15 metrekare, gelişmiş ülkelerde ise 20 metrekare olması gerekmektedir. Ankara Metropolitan Nazım Plan Bürosu’nun 1970 yılı araştırmalarına göre Ankara’da kişi başına düşen yeşil alan miktarı 7.85 m² iken 1990’lı yıllarda bu rakam 2.0 m²’nin altına düşmüştür (Arslan ve Çelem: 2001; aktaran Yeşil, 2006: 1). Bu verilere bakıldığında Ankara’nın istenen düzeyde yeşil alana sahip olmadığı görülmektedir. Yazar metni kurgularken bilim ile sanatı ön plana çıkarsa da ütöpik dünyasında çevreye dair izlenimlerini ve ideallerini ifade etmeyi de ihmal etmemiştir.

“Pekkan - (...) Ankara kurulduğu vakit nasıl bir yerdi biliyor musun Suna, Polatlı’yı geçtikten sonra Eskişehir’e uzanan step nasılsa işte öyle! Fakat şimdi, bir çam ormanının içine girdi.” (Unat, 1938: 31).

Pekkan devamında şu cümleleri söyler: “*Bir asır önce Avrupa’nın en gerisinde olan Türkiye’yi medeniyetin başına geçiren nedir?*” (Unat, 1938: 31). Piyenin ilk sayfalarında yabancı patron bir diyalogunda Türkiye’yi “küçük hükümet” olarak nitelendirmiştir. Pekkan’ın “medeniyetin en başı” ifadesi ile bu ifadeler çelişmektedir. Yazar kurgusunu yaparken 100 sene sonrasının Türkiye’sini piyesinde yer alan kahraman ile antikahraman çatışmasına bağlı biçimde kurgulamıştır. Metnin kahramanının bakış açısına göre Türkiye bir lider ülkedir. Bu, ütöpik eserlerin ideal olanı kurgulamak amacıyla uyumludur. Diğer taraftan Türkiye’nin bu liderliği metnin antikahramanı tarafından küçümsenmektedir.

Yunus Nüzhet Unat, Pekkan'ın dünyadaki zehirli gaz tehlikesine son verecek keşfinin dünyaya duyuru aracının radyo ile olacağını okura aktarmıştır. Bir gazete haberinin ifadelerini Suna okumaktadır:

"(...) Tecrübeler bugün saat 14'te Profesör Pekkan'ın hususî laboratuvarında yapılacak ve keşif saat 15.50'de Halkevinde ilan edilecektir, ayrıca da Profesör tarafından bu yeni gazlara dair konferans verilecek ve konferans radyo ile bütün dünyada dinlenilecektir" (Unat, 1938: 39).

Günümüzde böyle bir keşif sadece radyodan değil, TV kanalları, internet canlı yayını ve birçok sosyal medya platformundan yayınlanırdı. Yazar ütöpik kurgusunda bilim, sanat, çevre konusunda ideal olanı ön plana çıkarsa da haberleşme ve iletişim konusunda aynı tutumu göstermemiştir.

Sonuç

Haydi Suna piyesi Erken Cumhuriyet Dönemi piyesleri içerisinde yer alan ve konusu gelecekte geçen ütöpik bir eserdir. 1936 senesinde Erken Cumhuriyet Dönemi edebiyatının kanonu çerçevesinde kaleme alınan *Haydi Suna* metni, 2023 yılında geçen kurgusu ile Cumhuriyet'in 100. yılındaki Türkiye manzarasına ışık tutmaktadır. Metinde Türk bilim adamı Prof. İnal Pekkan'ın gözünden Türkiye'nin çağdaşlık ve bilim açısından en önde olan ülke olduğu okura anlatılmaktadır. Öte yandan yabancı silâh tüccarlarının gözünde ise Türkiye'nin küçük bir ülke olduğu vurgusu yapılmaktadır. Kendi üretimini yapan bir ülke güç sahiplerini rahatsız etmiştir. Esasen bu durum ülkelerin günümüzdeki siyasî ve ekonomik ilişkileri ile de doğru orantılıdır.

Yazar, haberleşme ve iletişim araçlarını 1936 senesinin bakış açısı ile okura sunmuştur. Telgraf, radyo gibi kendi zamanının önde gelen araçlarının 2023 Türkiye'sinde de devam edeceğini düşünmüştür. Geleceğe ilişkin bir kurgu planlamasında 100 sene sonrasının iletişim araçlarının benzer olduğunu düşünmek piyesin kurgusunu zayıflatan bir durumdur. Metinde hiçbir teknolojik gelişme 2023 yılının ötesinde düşünülmemiştir. Yazar 2023 yılının kurgusunu daha çok söylemsel propagandasını yapma adına seçmiş gibidir. Diğer taraftan yazar, dünya nüfusunun büyük miktarda artacağı konusunda doğru bir tahminde bulunmuştur.

Erken Cumhuriyet Dönemi yöneticileri bilim ve sanatı, ülkenin gelişmesi için ön plana çıkarmışlardır. Yazar Yunus Nüzhet Unat, bu doğrultuda piyesini kaleme alarak başkahramanlarını bilim ve sanatta uzmanlaşmış kişilerden seçmiştir. Prof. İnal Pekkan çok önemli bir bilim insanıdır. Nişanlısı Suna ise bir sanatçıdır. Sanat ve bilimin çağdaşlık açısından birbirinden ayrılmaz olduğunu vurgulamak için yazarın bu kurguyu planladığı ortadadır. Öte yandan metinde yer alan Sanat karakterinin antikahraman olması ve sanatla değil bilimle ilgilenmesi ise yazarın bu konudaki tutarsızlığını göstermektedir.

Yazar, Türk bilim insanlarının birçok alanda öncülük ettiğini, kanserin tedavisini bulduklarını kurgusunda okura aktarmıştır. Bu noktada toplumsal bir bilim anlayışından ziyade bireysel karakterler üzerinden gelişmeleri

kurguladığı görülmektedir. Bu açıdan günümüzün bilimsel gelişmelerine uyan bir durum söz konusudur.

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın kültürel yönden lokomotifi görevinde olan halkevlerinin çalışmaları Erken Cumhuriyet Dönemi propagandasının başat unsurlarındandır. Yunus Nüzhet Unat'ın birçok eseri muhtelif halkevlerinde defalarca sergilenmiştir. Yazar, halkevlerinin önemini *Haydi Suna* piyesinin çeşitli bölümlerinde okura aktarmıştır. Halkevlerini 2023 Türkiye'sinin en önemli merkezlerinden birisi olarak tasavvur etmiştir. Ancak bu hususta yanılmıştır. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde büyük çalışmalar yapan bu kurum, piyesin yazılışının 15 sene sonrasında 1951 yılında kapatılacaktır.

Metin, Yunus Nüzhet Unat'ın Cumhuriyet rejiminin övüldüğü, yeni toplumun ve yeni bireyin yüceltildiği bir piyestir. Cumhuriyetin ilanının 100. yılı olan 2023 yılını kurgusal zaman olarak ele alan yazarın, belirli konularda kurgusunun günümüzle örtüştüğü görülürken belirli konularda da örtüşmediği ortaya çıkmıştır. Yazar ütöpik bir tiyatro eseri kurgularken sanat, bilim, çevre konusunda ideal olanı düşünmüş ancak teknoloji, haberleşme vb. konularda herhangi bir idealleştirme çabası içinde olmamıştır. Sonuç olarak Yunus Nüzhet Unat yeni kurulan devletin propagandasını ütöpik bir eser kurgulayarak okura aktarmaya çalışmıştır.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Artu, M. (2010). *Türk tiyatrosu'nda oyun yazarlığının gelişimine yönelik girişimler üzerine bir inceleme*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Atasoy, E. (2020). Distöpik kurgu ve ümitvar distopya bağlamında ütopyacılık geleneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 19(3), 1135-1147.
- Avcı, M. (2021). Ütopya içinde distopya: Herbert George Wells'in "Zaman Makinesi". *Temaşa Felsefe Dergisi*, 16, 192-202.
- Balı, F. - Uğur, U. (2013). Yazınsal alanda klasik ütopyalar ve Türk edebiyatı'nda ütopya. *Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 3(6), 1-12.
- Canbaz Yumuşak, F. (2012). Ütopya, karşı-ütopya ve Türk edebiyatında ütopya geleneği. *Bilig*, 61, 47-70.
- Çıkla, S. (2021). *Türkiye'de rejim ve edebiyat*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Engin, E. (2015). Didaktik ve ütöpik bir roman: Toprak Uyanırsa. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 23-30.
- Kanter, M. F. (2011). Tevfik Fikret ve Ahmet Haşim'in şiirlerinde ütopya. *Turkish Studies*, 6(3), 963-972.
- Karadağ, N. (1989) Halkevleri oyun dağarcığı (1932-1951). *Erdem*, 5 (13), 81-122.
- Kavukçu, E. (2016). Ütopya ve sanat. *Sanat Dergisi*, 27, 29 – 37.

- Kınık, A. (2022). Atatürk dönemi (1923-1938) Türk tiyatrosunda folklorik unsurlar. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Okur, M. (2018) Halkevlerinin kültür faaliyetlerinde edebî metinlerin rolü. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 11, (24), 385-398.
- Olgun, K. (2010). İzmit (Kocaeli) Halkevi temsil şubesinin çalışmaları (1923-1951). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 26(78), 505-534.
- Omay, M. (2009). Ütopya üzerine genel bir inceleme. *Sosyoloji Dergisi*, 3(18), 1-14.
- Şen, S. (1999) Atatürk, cumhuriyet ve tiyatro. *Sanat Dergisi*, 1, 23-30.
- Tüfekçi, M. E. (2011). *Ulusal kimliği tiyatro ile kurmak: Türk tiyatrosunun kimlik inşasındaki işlevi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Unat, Y. N. (1938) *Haydi Suna*. Ankara: Yeni Cezaevi Matbaası.
- Yeşil, A. (2006). *Ankara metropoliten alanının yeşil alan sisteminin analizi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Yetkin, G. H. (2018). Ütopya madalyonunun iki yüzü: F. M. Dostoyevski Gülünç Bir Adamın Düşü ve R. Bradbury Fahrenheit 451. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 67, 149-160.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Bu makale için Etik Kurul Belgesi gerekmemektedir./An Ethics Committee Certificate is not required for this article.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.